

Inskrift (enligt Tillæus):

: kufri : auk : hoburi ... sla : ... þ ... : man :
 5 10 15 20

Runföljderna 1–5 **kufri** och 9–14 **hoburi** innehålla säkerligen två personnamn. Det är emellertid icke möjligt att avgöra, vilka namn som åsyftas med dessa egendomliga runföljder. Möjligen skulle **kufri** kunna uppfattas som kvinnonamnet *Guðfrið(r)* och **hoburi** som *Holmbiorn*. — 15–17 **sla** kan utgöra slutet av mansnamnet *Gisli* i ack.: (*æftir Gi*)*sla*. Icke heller slutet av den fragmentariska inskriften kan tolkas.

12. Västerås, Stora gatan 44 B. Nu i Läns museet.

Pl. 3.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Undersökningsrapporter 1938 (2673, 4069/38, ATA), Några nyfunna runinskrifter (i: Fornvännen 1942), s. 230, Hammarbystenen och Hammarbykistan (i: Fornvännen 1959), s. 199; S. Drakenberg, Gjort och ogjort (i: Vestmanlands Läns Tidning, julnumret 1938); Handlingar i ATA 1939; M. Stenberger, Västeråstraktens förhistoria (i: Västerås genom tiderna 1, 1956), s. 495.

Äldre avbildning: Jansson, foto 1938 (ATA; återgivet i Fornvännen 1942).

På Läns museet i Västerås förvaras den runristade, kistlockformade gravhäll, som i juli 1938 påträffades vid grävningsarbeten på tomten Stora gatan 44 B i Västerås. På denna plats har en gång S:t Nicolaikyrkan stått; av allt att döma har Vs 12 ursprungligen varit placerad på den forna kyrkogården.

Stenen sprängdes tyvärr sönder, innan man upptäckte, att den var ristad. Efter sprängningen återstå 14 delar; av dessa ha sex ristning. Genom Riksantikvarieämbetets försorg hopsattes de bevarade delarna av monumentet år 1939.

Grå granit. Kistan består av ett massivt stenblock, tillformat som en gravkista. Den har i genomskärning varit femsidig. Det bevarade stycket av »locket» mäter 119 × 63 cm. Kantsidan, där runinskriften har sin plats, är 17 cm hög. Runorna ha samma höjd som kantsidan. Ristningslinjerna äro breda, ganska klumpigt huggna. Det bevarade stycket av inskriften är i stort sett tydligt. På den fasade överdelen synas delar av ett rundjur och av slingor. Den största delen av ornamentiken har tydligen gått förlorad; detsamma gäller troligen om runinskriften.

Inskrift:

ingibiorn : hom ...
 5 10

Ingibiorn ...

»Ingebjörn ...»

Till läsningen: Före 1 i finnas inga spår av ristning. 1 i har förlorat nedre tredjedelen genom en kant-skada. 2 n har, i likhet med 9 n, kort, ensidig bistav. 3 g är tydligt stunget. 4 i är ej stunget. 5 b är lätt skadat av en sprängningsspricka. 7 o har dubbelsidiga, snett upp åt höger riktade bistavar; samma form har 11 o. Sk mellan 9 n och 10 h består av två tydliga punkter. 12 m har förlorat största delen av högra bistaven.

Mansnamnet *Ingibiorn* är icke särskilt vanligt i runinskrifterna.¹ Det förekommer, utom på Vs 12, endast fyra gånger, nämligen på U 181, 598, 758 och 827. Ett belägg på U 757 är något osäkert. Under medeltiden var namnet däremot ganska vanligt i Svealand. Om namn med förleden *Ingi-* se O. v. Friesen, *Rökstenen* (1920), s. 135 f.

Gravvårdar av den typ, som Vs 12 representerar, ha ursprungligen stått ute på kyrkogårdarna,

¹ Flera belägg på namnet *Ingibiorn*, vilka ha förtecknats efter äldre runologiska arbeten, ha visat sig vara oriktiga. Sålunda skola tre av de sex »säkra» belägg, vilka efter tidigare läsningar ha upptagits i *Upplands runinskrifter* 1, s. 283, avföras från räkningen, nämligen Liljegren 116 (= U 903), L 776 (= U 1174) och L 1020 (= Vs 3).

ovanpå gravarna. Dylika runristade gravmonument äro väl kända från västgötska kyrkogårdar (se t. e. Vg 94, 95, 96, 97, 129, 138). Om ett uppländskt nyfynd av jämförligt slag se S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1959, s. 194 f. och *Runinskrifter i Sverige* (1963), s. 166 f.

Vs 12 torde kunna dateras till 1100-talet. Ornamentiken gör ett jämförelsevis klumpigt, degenererat intryck men är eljest med sitt rundjur och sina slingor helt i runstensstil. Vs 12 förutsätter tillvaron av en kyrkogård (och en kyrka). Av intresse är då, att stenen påträffades på en tomt, där grundmurarna till en medeltidskyrka ha iakttagits.

13. Västerås, Anundshögsområdet (f. d. Badelunda sn).

Pl. 8–10.

Litteratur: B 242, (1081), L 996, 997. J. Bureus, Runakänslanes lärspan (1599), F a 6 s. 237 (Bureus' egen uppteckning), F a 10: 2 bl. 91, F a 5 s. 224, F a 1 s. 110 f.; Ransakningarna 1667–84 (tryckt i VFÅ 17, 1928, s. 7, 17, 20, och i Ransakningar efter antikviteter, bd 1, h. 1, 1960, s. 114, 129, 141); O. Verelius, Manuductio ad Runographiam Scandicam (1675), s. 75; J. Hadorph, Brev den $21/4$ 1685 till landshövdingen B. Gyldenhoff, Västerås (Antikvitetskoll. Handl. X, ATA); J. Peringskiöld, Monumenta 4 nr 62, Ättartal för Swea och Götha Konunga Hus (1725), s. 15, 27; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 28 f.; E. Tuneld, Inledning til Geographien Öfwer Sverige (1741), s. 86 (även i senare upplagor); O. Dalin, Svea Rikes Historia 1 (1747), s. 394; O. Grau, Beskrifning Öfwer Wästmanland (1754), s. 331 f. (nytrycken 1904, s. 254 och 196 f.); N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 52; B. E. Hildebrand, Reseminnen 1828–1829, 2 (ATA), s. 138; R. Dybeck, Runa h. 3, 1843, s. 8 f., Antiquarisk berättelse för år 1859, s. 13 (ATA), 1860, s. 21 (ATA), 1861 (ATA; tryckt i ATS 1, 1864, s. 168 f.), 1864, s. 18 (ATA), Minnesmärken i Westmanland, hvilka böra särskildt fridlysas, 1864 (ATA), Runa (folio) 2 (1874), s. 5 f.; W. Tham, Beskrifning öfver Sveriges rike 1: 2 (1849), s. 111; Historiskt–Geografiskt och Statistiskt Lexikon öfver Sverige 1 (1859), s. 130 f.; O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Skultuna» (1862), s. 31; H. Hofberg, Westmanlands Fornlemningar och Minnesmärken 2, 1871, s. 140 f. (ATA; tryckt i VFÅ 4, 1900, s. 26 f.); Vestmanlands läns kalender 1881, s. 203; G. Bäckman, Fornlämningar i Badelunda socken (i: VFÅ 3, 1884), s. 96; E. Brate, Anteckningar 1898 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 126; R. Steffen, Isländsk och fornsvensk litteratur i urval (1905), s. 169; H. Hildebrand, Minne af Johannes Bureus (i: Svenska Akademiens Handlingar 23, 1908), s. 242; O. Lundberg, Ur Västmanlands forntid (i: Svenska turistföreningens årsskrift 1918), s. 41 f.; B. Nerman, Den svenska ynglingaättens gravar (i: Rig 1919), s. 56 f.; Sven T. Kjellberg, Vallby (VFÅ 16, 1926), s. 49; Sven Kjersén, Östra Västmanland (1927), s. 55; B. Engström, Är Bröt Anund höglagd i Västmanland eller Dalarna? (i: VFÅ 17, 1928), s. 76, Den västmanländska kungsvägen (i: Svenska Vägföreningens Tidskrift 1930), s. 104 f.; H. Schück, Kgl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien 1 (1932), s. 46, 2 (1933), s. 420; K.-A. Gustawsson, De stora skeppssättningarna vid Anundshög i Badelunda sn (i: VFÅ 21, 1933), s. 56–57; S. Lindqvist, Uppsala högar och Ottarshögen (1936), s. 14 f., Anundshögens problem (i: VFÅ 40, 1953–57), s. 135 f.; S. B. F. Jansson, Skrivelse till Riksantikvarieämbetet den $5/7$ 1953 (ATA), Runinskrifter (i: En bok om Mälarlandskapen, 1953), s. 88 f., The Runes of Sweden (1962), s. 110 f., Runinskrifter i Sverige (1963), s. 125 f.; M. Stenberger, Västeråstraktens förhistoria (i: Västerås genom tiderna 1, 1956), s. 412 f.

Äldre avbildningar: Bureus, kopparstick i a. a. 1599 (även i F a 10: 2 och F a 5); J. Hadorph och P. Helgonius, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta, Ättartal, B 242 och 1081, Grau a. a.); Hofberg, teckningar (återgivna i VFÅ 4, 1900, s. 25 och 27); Brate, foto 1898 (ATA); S. Lindqvist, foto 1918 (ATA); H. Faith-Ell, foto 1933 (ATA, återgivet i Västeråstraktens förhistoria, s. 87); Jansson, foto 1951 (ATA, återgivet i En bok om Mälarlandskapen, s. 88); E. Liljeroth, foto (i: Västmanland, Allhem, 1957, s. 253); I. Anderson, foto 1960 (i Jansson a. a. 1962 och 1963).

Runstenen står rest på Anundshögsområdet, 45 m SSÖ om Anundshögen, 20 m NNV om stora landsvägen. Runstens plats är utmärkt på Geologiska kartbladet »Skultuna». Vs 13 står mitt i en rad av fjorton bautastenar, resta invid norra kanten av en gammal väg. Runstenen, bautastensraden och vägbanken utgöra utan tvivel tillsammans ett vägmonument. Anläggningen torde kunna betecknas som vårt lands ståtligaste »runstensbro».

Johannes Bureus anger i F a 10: 2 stenens plats på följande sätt: »Östan för Balungz ås, widh Vesterårs. i Furuby Sokn.» Han tillägger (nedtill bl. 91): »ligger nidhsunken Widh Anunda Högh. i en åker». F a 6: »Widh Anunda höghen på Baluns ås.»

Vs 13 omtalas i tre olika relationer i *Ransakningarna*. Sålunda lämnar kyrkoherden Jonas Holstenius i sin år 1667 insända redogörelse för fornminnena »J Balunda Sochn och Siende Härath» följande upplys-